

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

נושא השבוע: והסר פעם מלפך

פרשת
ויקהלמבית
שבת טיש

משבח

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

אחת המדות המגנות ביותר, שגורמות הרס לאדם ברוחניות ובגשמיות, היא מדת הפעס. חז"ל הפליגו מאוד בחקר מדת הפעס שהיא מכלה את גופו של האדם, ומי שהוא בטבעו רתון וכעסן חזיו אינם חיים, ונחשב כאלו עובד עבודה זרה. מאידך, גם האריכו בשבח הסבלן שמתגבר על כעסו, שותק ואינו משיב, סובל ואינו מקפיד, עד שתחיו של אדם כזה שלום ורגועים, ארכים וטובים, וכל ימיו בטוב ובנחת. הרמב"ן באגרתו הידועה ששגר לבנו והפכה להיות אבן דרך בדרך של כל עובד ה', כותב: "וכאשר תנצל מן הפעס, תעלה על לכת מדת הענוה, שהיא מדה טובה מכל המדות הטובות", כי על ידי שהאדם מתרחק מהפעס הוא מרחיק מעצמו הרבה מדות פסולות, משריש בלבו את הענוה והוא הופך להיות אהוב ונחמד על סובביו. האדם הפועס, חש לאחר התפרצותו, הרגשה של אפסיות ושברון לב על כף שלא עלה בידו להתגבר על כעסו ונכשל. ולעומת זאת, מי שמצליח להתגבר על מדת הפעס שבו ולהכניע את יצרו, הוא מרגיש מאשר ושמח, וחש כגבור מלחמה שחזר עטור נצחון משדה הקרב, כפי שנאמר במשלי: "טוב ארף אפים מגבור ומושל ברוחו מלכד עיר", שמי שמושל ברוחו חשוב יותר ממי שנצח וכבש עיר שלמה. וגדול שוכרו של המושל בכעסו, שכן רבים מגדולי ישראל העידו על עצמם שלא זכו להגיע למדרגתם, אלא בזכות זה שמשלו ברוחם וכבשו כעסם, עד שנעשו מרפבה לשכינה.

תתנהג תמיד לדבר פלי דבריה בנחת
לכל אדם ובכל יום,
ובזה תנצל מן הפעס
שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם.

(אגרת הרמב"ן)

את הפסוק שבפרשתנו "לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת", דרשו בתקוני זמר על מדת הפעס, שפמוה פאש המתפרצת באדם שאינו שולט ביצרו ולא מושל ברוחו, וכאש אף היא מכלה את הכועס ואת סובביו. וביותר נדרש פסוק זה שם על שבת קודש, שבה יש אזהרה מיוחדת על ההתרחקות ממדת הפעס. ומדוע דוקא השבת נזקקה לדרוש מיוחד על מדת הפעס בה, והרי בכל ימות השבוע יש להתרחק ממדת הפעס, שכל הכועס נחשב כעובד עבודה זרה? אלא, שצריך לבדוק מהיכן נובע כעסו של האדם, ומהו שרש רגזו. ובכן, כאשר נתבונן בדבר נגלה, כי השרש למדה רעה זו שהיא הגרועה שבמדות, הוא חסר האמונה שיש באדם בהשגחת הקב"ה על כל ברוואיו. כי אלו היה האדם מאמין בכל לבו שכל מעשיו נמדדים וננקבעים מפעל, וכל תקלה שמתרחשת עמו וגורמת לו צער - הפל נגזר מפורום לתקון מעשיו. ואם כן, מה לו לכעס ולהתרגז? והרי הדבר נגזר מפעל בסבת פלי הסבות. וכך באמת הייתה תגובתו של דוד המלך כאשר שמע בן גרא קולו והשליך עליו אבנים, ואבישי בן צרויה בקש להרגו פדן המבאה את המלה, אף דוד המלך אמר לו: "מה לי ולכם בני צרויה? פה יקלל, כי ה' אמר לו קלל את דוד, ומי יאמר מדוע עשיתו כן?! דוד היה חדור בהרגשה אמונה נפלאה זו, ולכן היה מקבל את יסוריו באהבה בלי לכעס. אף כאשר האדם נכשל בפעס, בפרט ביום השבת שכל פלה נועדה רק לחאק האמונה בפורה, בתורה, בבריאת העולם ובהשגחתו הפרטית, אזי עונו של הכועס בשבת חמור יותר משאר ימי השבוע. והנפיון יוכיח, שדוקא בשבת מנסה היצר הרע להביא את האדם לידי פעס, בשעת ההכנות לשבת ובמהלך השבת עצמה, ועל האדם להתגבר על כל המכשולים שנערכים לפניו ולכן המשכיל בעת ההיא ידם, כי עת רעה היא", כמו שאמר הנביא עמוס.

לפני כמאה שנה, היה תלמיד חכם מפלג בשם רבי אברהם ילין מווגרוב, שחבר ספרים רבים לתקון המדות, וביניהם הספר הנפלא "ארץ אפים" העוסק כלו בגנות מדת הפעס ובדרכים כיצד להנצל ממנה. הספר זכה להסכמותיהם של גדולי הדור ובראשם ה"חפץ חיים", וזכה לתפוצה רבה בכל קהלות ישראל, ומאז הדפס במהדורות רבות. רבי אברהם לא היה רק נאה דורש, אלא גם נאה מקים. בספרו הוא כותב ומספר בגלוי לב: "זה כמה פעמים קרה לי, ששבלתי עול גדול מבני אדם ובלבי חרה לי עליהם מאוד. אף התחזקתי ואמרתי כי הפל הוא משמים, והתאפקתי מלזעף עליהם, ואדרבה הראיתי להם אהבה תחת שנאה, ועל ידי זה הפכתי את לבם אלי לטובה והם מעצמם הכירו בטעותם, ותקנו את אשר עותו והיטיבו עמי. וחשבת, כי אלו לא הייתי מתנהג בסבלנות, הרי הייתי מאבד הכל".

והוא ממשיך וכותב: "ומה למדתי, כי אם אדם חב לי ממון ואינו רוצה לפרע חובו, הרי אם אתבע אותו בפעס, הוא פתגובה לך יעו יותר, וגם עלול לכפר בכל ההלואה, או שיתחמק באמתלאות שוא. אבל אם אתנהג עמו בסבלנות, ואגבה ממנו מעט מעט, הרי בסופו של דבר נחסל את החוב. וכן בכל ענייני מסחר וכדומה, עקר התועלת - ההתנהגות בסבלנות. פתגם העולם אומר: מה שלא מצליחים ברכות וטובות, הרי בכעס בודאי שלא ישיגו. ואדרבה, על ידי הסבלנות ירבו לו אוהבים ויסיעוהו בכל ענייני ויחיה חיי נחת ושלום, וטוב לו מאלקים ואדם".

דברי חכמים בדרבנות וכמשמרות נטועים של בעל "ארץ אפים", שיכולים לשמש לנו כמורה דרך בהתגברות על מדת הפעס, ובנתיב המדות העולה בית ה'.

נמשל

למה הדבר דומה

וכל גופי דני. ואלו אתה, מדשן ענג, בריא אולם ופניו מאירים. גלה לי בבקשה מהו הסוד שלך ומדוע יש הבדל כה גדול בינינו?

החינה הקבוע שהיה נסוה על פניו של ששון, התרחב מאזן לאזן, ומהר מאוד התחלף במבט של רחמים וחמלה. הוא הביט על שכנו העשיר, שהיה נראה לעיניו כמו צלל החור, ובלבו נד לשכנו העשיר לכאורה, שלא מבין עד כמה איש מסכן הוא. "שמע נא ואסביר לך את ההבדל בינינו", אמר ששון והחל בדבריו: "לך יש טבע מגנה מאוד ומדה משחתת, שהורסת את בריאותך ואת כל חייך. מדה זו, היא מדת הפעס. אתה לא שולט ברוחך, מתעצבן על כל דבר קטן, ומכלה את חמתך על כל מי שבא בדל"ת אמותיך. לא פעם שמעתי מביתי כיצד אתה נתקף בהתקפת זעם, צועק ומחרף את בני ביתך, והדבר נשנה כמעט מדי יום, ולפעמים אפילו פתח פועם ביום. הפעס שלך מכילה את גופך, מכחיש את בשרך ומחליש את גוף. בנוסף, אתה גם איש קנאי וחמדן שאינו מסתפק בפעט, אלא שואף כל העת להגדיל את עשרך ולא מתפנה אפילו ליהנות מהעשר הרב שצברת. ולעומת זאת, הביטה נא עלי. מסכים אני אתך שאיש דל ואביון אני, ואין ידי משגת להביא הביתה אלא כדי רכישת מאכלים פשוטים, אולם איש שמח אני, רגוע ושלו, מסתפק בפעט ושמח בחלקי. מעולם איני בא לידי פעס, וגם כאשר נקלע אני בתי לכל מיני מצבים שאני צריך לכעס ולהתרגז, מתגבר אני על עצמי ומרחיק מעלי כל צער ורגז, כל פעם ומחלקת, ומשליט בנפשי שמחה וששון כשמי. מזה הפלא אפוא, שאני מרגיש צעיר ורענן, כחי במתני כמו בצעירותי, וחי מתנהלים על מי מנוחות".

לשמע תשובתו של ששון, נותר רחמים קפוא על מקומו. הדברים היו כה ברורים וחדים, עד שהוא החל להתפלל על עצמו כיצד לא שם לב לזה עד כה. לפתע ננער ואמר לשכנו: "חוששני, שיש עוד דבר אחד שאנו הפוכים בו זה מזה. עד עתה חשבת שאני הוא העשיר ואתה הוא העני, אבל עכשו אני רואה שטעית. אתה הוא בעצם האיש העשיר והמצליח, ואלו אני הוא המוסר והדל. עלי צריך לחמל ולרחם ולא עליה. בך צריך לקנא ולא בי. ולא פלא אפוא, ששמי הוא רחמים..."

הנמשל

במשל זה השתמש ה"בן איש חי", בספרו "נפלאים מעשיך", כדי לשפר את האזן בגנות הפעס ובנזקים הגדולים שמדה זו גורמת לאדם בגופו ובנפשו, ועד כמה צריך האדם הנבון להתרחק ממדה זו, כדי שחיו יחיו חיים טובים ומאשרים.

שכנים קרובים היו רחמים ספן טוב וששון מזרחי, אולם שונים זה מזה כרחק מזרח ממערב. בעוד רחמים היה עשיר מפלג, בעל נכסים רבים ובייתו היה בנוי לתלפיות, מרווח ומרשים, ואף סגודתיו וארוחותיו היו מפארות כסעדת שלמה בשעתו, היה ששון איש עני שהתפרנס בקשי ממלאכתו כצורף כסף, ביתו קטן, כליו מעטים וכיסו ריק. אולם שנוי גדול נוסף היה בין שני השכנים הקרובים, ושנוי זה היה לפלא בעיני כל מכיריהם. רחמים העשיר, שידי היתה משגת לרכש את כל המעדנים היקרים שבעולם, כלי ביתו היו מרהיבי עין ומעולם לא עמד בפני מחסור כלשהו, עד שיכול היה למלא את כל תאות לבו, הרי שלמרבית הפלא היה איש רזה ושדוף, פניו חתרים וחסרי חיות, וכל גופו חלוש ומט לפל. ולעומת זאת, שכנו ששון היה בדיק ההפך הגמור. למרות מחסורו הגדול ועניו הרב, על אף שידי לא היתה משגת לרכש למזונו אלא לחם צר ומים לחץ, ורק לעתים עלה בידו לקנות מעט בשר לכבוד שבת וחג, הרי שהוא היה בריא וחזק וכחו במתניו. פניו של ששון היו מדשני ענג, מאירים ושמחים, וכל כולו רענן ושמח, ממש דבר והפוכו.

עברו עליהם על שני השכנים ימים ארוכים, עשרו של רחמים הלך וגדל והוא עשה חיל בעסקיו מיום ליום, וכספו היה רב כחול אשר על הים לרב. ואלו ששון, נותר בענייתו הגדולה ומאז לא התרומם כלל. אך יחד עם העשר של רחמים שהלך וגדל, הלך גם גופו ונחלש, רזונו נעשה חריף יותר, עיניו שקעו בחוריהן והיו כבויזות וחסרות ברוך, והוא דרש כל העת ברופאים ונטל תרופות שונות ויקרות שלא שנו מאומה את מצבו הרעוע. על פניו של ששון לעומתו, היה נסוה חינה תמיד וצלה קבועה, וכשמו כן הוא, הששון והשמחה היו חלק בלתי נפרד מאישיותו.

יום אחד, פנה רחמים אל שכנו בגלוי לב ובקש ממנו לשוחח עמו במקום שקט ורגוע. "זה זמן רב שרציתי לשוחח אתך על נושא אחד שמעיק עלי מאוד ולהעלות בפניך תמיהה גדולה, אך הדבר לא עלה בדי, שכן טרוד אני כל העת בעסקי הרבים, מהם אני מרויח חוץ רב ורואה ברכה בעמלי. אך מכיון שתמיהתי הולכת וגדלה וצערי הולך ונעשה קשה יותר, לכן מבקש אני ממך להקשיב לדברי ולהביני פשר דבר". הטה ששון את אזנו לשמע דברי שכנו העשיר המפלג, והקשיב לדבריו ברב קשב. "ראה נא והביטה על שנינו. אני עשיר מפלג ובעל ממון רב, שגם אני בעצמי לא יודע בדיק כמה פסך יש לי. אתה לעומתי, הנך עני וחסר אמצעים, שבקשי מצליח לפרנס את בני ביתך במאכלים פשוטים. אני אוכל מעדני מלכים, נהנה מפל תענוגות העולם הזה ויושב ברומו של עולם, והנה אני הולך ומתננן, הולך ונחלש,

מרגל

הלכות והליכות

• הנהגתם של פמ"ח צדיקים היתה, ליחיד בנגד מיוחד אותו היו לובשים בשעה שהיו צריכים לכעס, ובימים ההם עובר הזמן והכעס היה מתפוגג. (חסר כעס מלבד)

• סגלה גדולה להחזיק בשעת הכעס את הציצית ולהסתכל בה, כי כנף בגימטריה כעס, והציצית גורמת להשראת השכינה, וכן סגלה גדולה לומר את כל ספר התהלים, שסוף מזמוריו ק"נ פמ"ח כעס. (השל"ה הקדוש)

• מי שהוא כעסן בטבעו, כן בעת שעונה אמן: הוא שמה רבא, ויאמרנה בכח. ויחשב שה' יבטל מפניו קלפת הכעס, וזו עצה נפלאה וסגולה בדיוקה ומנוסתה. (שומר אמונים)

• על ידי נתינת הצדקה, מתבטל הכעס. (ספר המדות)

• טהרת המקוה היא סגולה להציל מן הכעס, כי מקוה בגימטריה קנה ושם אה"ה במלואו, ועולה גם כן בגימטריה כעס עם הכולל. (רבי חיים ויטאל)

• גם אם על ידי המנועות מהכעס יגרם לו הפסד כספי, כדאי הדבר. צא וחשב, כמה מוציא האדם במשך השנה לקיים המצוות, וגם ההמנועות מפעם אינה פחותה מאותן מצוות. (אור אפים)

• קל יותר לעבד בימי הנעורים על תקון המדות, כשעדין לא התרגל ולא השתרש ברע. וכן כתב רבנו יונה, שגם חוט השערה אשר בנקל יקרענה, אם תכפילנה ותשזר אותה בשערות רבות, יתפזר הדבר לחבל עבות שצריך עמל רב כדי לנתקו, וכן הוא התרגל בכל מדה. (שם)

• כאשר האדם צריך לבוא לידי כעס, כגון כשצריך להפריש את האדם מדבר עברה, יראה את עצמו כאלו כועס, אולם דעתו תתנחל משיבת עליו ביעו לבין עצמו. (שולחן ערוך הרב)

• כאשר האדם כועס על זולתו, לא ינטר לו את הקפדה בלבד אלא ילך אליו ויזכיר אותו בנחת על מה שעשה לו, ולא יעשה זאת מתוך כעס. (ספר חסידים)

• כשהאדם שרוי בתענית או בשעה שהוא רעב, וכן כשהוא נמצא בזמן דחוק וקצר זמן, ובפרט בערבי שבתות ומועדים, אזי הכעס מצוי מאוד, ולכן צריך האדם להשתדל מאוד בזמנים אלו להתרחק מהכעס ולשלוט ברוחו. (חסר כעס מלבד)

• מדת הכעס היא מדה מגנה מאד, וצריך האדם להתרחק ממנה עד לקצה האחר, וילמד את עצמו שלא לכעס כלל, אפילו על דבר שראוי לכעס עליו. לא יטיל אימה על בני ביתו או על הצבור, ותהיה דעתו מישבת עליו בכל עת. (חסר כעס מלבד)

• יש לאדם להתרגל לדבר בלשון רכה ובקול נמוך, לשוחח כל דבריו בנחת ובשלוה, ובזה יציל מן הכעס ויבוא לידי ענוה שהיא המדה הטובה והגדולה שבכל המדות. (ספר חסידים)

• אדם שמפיר בעצמו שנוטה הוא לבוא לידי כעס, יזר את עצמו ללמוד מאמרי חז"ל בשכר המאריך אפו ובענש עון הכעס, וכאשר יתמיד בקריאה יבוא לידי מעשה. (ראשית חכמה)

• בשעה שהאדם עומד לפני עשיית פעולה, או מתכוון לקחת למקום מסים, וחושש הוא שמא יבוא לידי קפדה וכעס, יתפלל ויבקש מהקב"ה שייציל אותו מעון הכעס והקפדנות, וכן טוב לאדם להתפלל מדי בקר על-כף, ויבדא לתקבל תפלתו בשמים. (רבי חיים מוולוז'ין)

• אם הגיע האדם לכלל כעס ורוצה להתגבר מיד על הדבר, ימהר לשתק וישים מחסום לפיו. כי השתיקה בעת הכעס, כמוה כמים לאש. (פלא יועץ)

• עצה טובה לאדם להנצל מהכעס, שלא להגיב מיד על הדבר שהכעיסו, אלא ילין את הדבר לילה אחד, וידחה את הדבר רק למחר ואז יטפל בענין מתוך רגע וישוב הדעת. ואדם הנוטה לכעס, יקנס את עצמו שבכל פעם שהוא כועס, יתן סכום פסוף לצדקה. (רבנו יהודה החסיד)

• מי שמרגיש בעצמו שהוא נכשל בכעס, יעשה לעצמו גדרים וסיגים ויקנס את עצמו שאם כעס, יוסיף על למודו יותר, או יקרא ספר תהלים, או ימעט בשנתו או באכילתו ככפרה על אותו מקרה, עד שיתרגל שלא לכעס. ועוד עצה טובה היא, שישעשה שהוא מרגיש שהוא עומד לכעס, ימלא את פיו מים, ויחזיק את המים בפיו כמה דקות, ורק לאחר מכן יאמר את דבריו ברגע. (אור אפים)

• סגולה גדולה לבטל את הכעס, לומר: "הפנעני החתי האמרי והפריזי והיבוסני והגרשני". (רבי אלימלך מליזענסק)

מהלל

מספורי חז"ל

מעשה בשני בני אדם שהתערבו זה עם זה אם יעלה בידם להרגיז את הלל הזקן ולהקניטו, ואמרו שמי שיעלה בידו הדבר, יקבל ארבע מאות זוזים בשכרו. אמר אחד מהם: "אני אצליח להרגיז אותו", מה עשה? הלך לביתו של הלל ביום ששי אחד ערב שבת, ובאותה שעה חפף הלל את ראשו והתרחץ לכבוד שבת קדש. עמד האיש על פתח ביתו של הלל הזקן, וקרא: "מי פאן הלל, מי פאן הלל". התלבש הלל הזקן בזריזות, יצא אל האיש ואמר לו: "בני, מה אתה מבקש?" אמר לו האיש: "שאלה גדולה יש לי לשאל אותך". אמר לו הלל: "שאל בני, שאל". אמר לו האיש: "מפני מה ראשיהם של בני בבלי עגלים?" אמר לו הלל בסבלנות ובארץ רוח, מבלי לגלות סמנים של פער על השאלה הטפשית שהלה בא לשאל אותו בשעה כה דחוקה: "שאלה גדולה שאלת, והסבה היא מפני שאין להם לבני בבלי מילדות ממוחיות". פנה האיש לדרכו וחזר אחר זמן קצר, כאשר שוב היה הלל באמצע הרחיצה, וקרא: "מי פאן הלל, מי פאן הלל". שוב התעטף הלל בבגדיו, יצא אליו ושאל בסבלנות: "בני, מה אתה מבקש?" אמר לו האיש: "שאלה יש לי לשאל", וכלל לא הוסיף להתנצל ולבקש את סליחתו של הלל, על שהוא מטריחו בדברים של מה בכך בערב שבת, כשהדבר סובל דחוי. אמר לו הלל: "שאל בני, שאל". אמר האיש: "מפני מה עיניהם של האנשים שגרים בתרמוד, רכות וטרוטות?" אמר לו הלל: "בני, שאלה גדולה שאלת. הסבה לכך היא, מפני שהם מתגוררים במקום שיש שם חול רב, והחול נכנס לעיניהם ולכן עיניהם רכות". פנה האיש לדרכו, והלל חזר לרחיצתו. אך לאחר זמן קצר, שוב חזר האיש וקרא: "מי פאן הלל, מי פאן הלל". התעטף הלל בפעם השלישית ויצא אליו, ואמר: "בני, מה אתה מבקש?" אמר לו האיש: "שאלה יש לי לשאל". פנה אליו הלל בסבלנות גדולה, כאלו זו הפעם הראשונה שהוא בא אליו, ואמר בלי שום סמנים של פער ורגז: "שאל בני, שאל". אמר האיש: "מפני מה רגליהם של בני אפריקה רחבות?" אמר לו הלל: "בני, שאלה גדולה שאלת. הסבה לכך היא, מפני שבני אפריקה מתגוררים במקומות שיש שם בצות של מים, וכדי שלא יטבעו בתוך הבצות ברא אותם הקב"ה עם רגלים רחבות שעליהן הם עומדים ולא טובעים. אמר לו האיש: "רבי, יש לי הרבה שאלות לשאל, אך מתירא אני שמא תקעס עלי". אמר לו הלל: "חס ושלום, לא אכעס עליך כלל". התעטף הלל בבגדיו, הושיב את האיש לידו ואמר לו: "יכול אתה לשאל את כל השאלות שרוצה אתה לשאל". ועל אף שהשעה הייתה דחוקה מאד והשבת כבר ממשימשת לבוא, לא פער הלל והטה את אגזו בסבלנות לשאלותיו של הטרדן. אמר לו האיש: "האם אתה הוא הלל שמכנים אותו 'נשיא ישראל'?" אמר לו הלל: "כן, אני הוא". אמר לו האיש ברב חצפה: "אם אתה הוא הלל, יהי רצון שלא ירבו כמותך בישראל". נבהל הלל ושאל: "מפני מה אתה אומר

לרבי פרידא, היה תלמיד אחד שהיה חסר פשרונות וקשה הבנה מאד. סבלנותו של רבי פרידא לתלמידו זה, הייתה מפלאה ונעלית מבית אנוש, עד שהיה לומד עמו כל ענף ארבע מאות פעמים. פעם אחת התפונן רבי פרידא ללכת לדבר מצוה, ובאותו יום לא הבין התלמיד מאומה ממה שלמד. התפלל רבי פרידא ושאל את התלמיד: "מדוע היום אינך מבין מאומה? והרי למדתי עמו כל דבר ארבע מאות פעמים כפי הרגלך, ומה יום מיוחד?" השיב לו התלמיד: "מאותה שעה שהבנתי שאתה מתפונן ללכת, לא הצלחתי להתרכז בלמוד והסחתי דעתי מדבריך, כי כל הזמן חשבתי שעכשו אתה עומד להפסיק את הלמוד וללכת, ולכן לא הצלחתי להבין מאומה". אמר לו רבי פרידא: "אני הולך לשום מקום ואני מתחיל ללמוד עמו מחדש". ישב עם התלמיד בלי כעס, וחזר עמו שוב ארבע מאות פעמים את הלמוד, עד שהתלמיד קלט היטב והבין את מה שלמד. יצאה בת קול מן השמים ואמרה לרבי פרידא: "בחר לך מתנה אחת מתוך שתים, או שתזכה שייסיפו לך ארבע מאות שנה לחייה כנגד ארבע מאות הפעמים שלמדת שוב עם אותו תלמיד, או שתזכה יחד עם כל בני דורך לחי' העולם הבא". אמר רבי פרידא: "מעדיף אני לזכות יחד עם בני דורי לחי' העולם הבא". אמר הקב"ה: "תנו לו לרבי פרידא גם מתנה זו וגם מתנה זו". (מסכת עירובין)

מנהג היה בימים מקדם, שהנשים היו יוצאות במוצאי שבת כדי לללות מים מהבארות, מיד כשהיו שומעות 'ברכו' בתפלת ערבית של מוצאי שבת. מפני שמסורת הייתה בידם, שבארה של מרים שנמצאת בימה של טבריה, הולכת וסובבת בין כל הבארות ובי המעינות, וכל מי שהוא חולה ומזדמן לו לשתות מים אלו, הוא מתרפא מיד, ואף אם כל גופו מלא שחין מיד הוא מתרפא. מעשה באדם אחד שהיה מכה שחין, ואשתו הלכה במוצאי שבת לשאב מים, אך התעכבה מעט יותר מהרגלה. הזדמנה לה לאותה אשה בארה של מרים, והיא מלאה את פדה במים אלו מבלי לדעת אילו מים חשובים נמצאים בפד. כשחזרה הביתה, התרגז בעלה עליה על שבוששה לחזור, ומרב כעסו נפל הפד שעל שכמה ונשבר וכל המים שבה נשפכו ארצה. פתוצאה משפכת המים, נתזו כמה טפות על בשרו של הבעל, ובכל מקום שנגעו הטפות בבשרו שהיה מלא שחין, התרפא המקום. הצטער אותו איש על כעסו, שכן אלו לא היה פועל לא היה נשבר הפד, ואם לא היה נשבר הפד היה יכול להתרפא לחלוטין מהשחין, אולם לא עלתה לו לרגז זה אלא רגזנותו, ואלו היה שולט בכעסו היה מתקיים בו הפסוק: "והסר כעס מלבך". ואז היה זוכה להמשך הפסוק: "והעבר רעה מלבך". (מין ה'בית יוסף')

מתבבל

אמרות ופתגמים

- סבת הפעם היא ממועוט ישוב הדעת, ומפני שלא יכיר כמה מדה מגנה היא הפעם, ולא יכיר כמה מעלות טובות יש בארץ אפים. כי כל המאריך אפו, לעולם אינו מתחרט. (ספר הישר)
- עזיבת הפעם מביאה את האדם לדרך הענוה, וכן מצינו בהלל הזקן שלא היה כמוהו אדם ענו מעולם, ובזכות ענותנותו נכנסו גרים תחת כנפי השכינה. (ספר חסידים)
- וכאשר תנצל מן הפעם, תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה טובה מכל המדות הטובות. (אגרת הרמב"ן)
- מי שהוא מושל ברוחו בשעת הפעם, זו אחת המדות הנכבדות בעולם. (המאיר)
- מי שאינו כועס הוא אדם שמבדיל את עצמו מן הגשמיות מפני שדרך האדם הגשמי להתפעל ולכעס, ובזה הוא מתדמה למדותיו של הקב"ה שהוא רוחני והקב"ה אוהבו. (המהר"ל מפראג)
- מי שקולו נמוך ומרבה בשתיקה, נעשה מרובה לשכינה. (אור צדיקים)
- מי שהוא בעל כעס, איננו אדם לוי' היותו בעל מדה זו, להשיג שום השגה, אפילו אם יהיה צדיק בכל דרכיו. (רבי חיים ויטאל)
- לב האדם הוא היכל השכינה, והכועס שנתקבץ בעובד עבודה זרה, הרי הוא מכניס צלם בהיכל ומגרש את השכינה מכלבו. (ראשית חכמה)
- פעם הוא אבריאבות השמאה, ואין לה דבר שמזיק לגוף כמו הפעם. על-כן השקמו ואל תזיקו לגופכם ולנשמתכם. (רבי שעפסיל בן השל"ה הקדוש)
- מי שמשובר את כעסו, יזכה לשם טוב ויקרב נפשות לה' יתברך. (רבי נחמן מברסלב)
- כשמשתגבר האדם על יצרו ומאריך אפו וכו' כעסו, זוכה על-ידי זה לפרנסה ועשירות. (ליקוטי עצות)
- מדת הפעם היא רע שברע. (הגרי"א מוילנא)

- רבי אליעזר אומר: יהי כבוד חברך חביב עליך כשליך, ואל תהי נוח לבעס. (מסכת אבות)
- בשלשה דברים האדם נכר, בכוסו - אם דעתו מישבת עליו ביינו, ובכיסו - כשנושא ונותן עם בני אדם אם באמונה הוא עושה, ובכעסו - שאינו קפדן יותר מדי. (מסכת ערובין)
- לעולם יהא אדם חכם ביראה, מענה-דרך ישיב חמה, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפלו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהא מקבל על הבריות. (מסכת ברכות)
- שלשה הקב"ה אוהבים, והראשון שבהם הוא מי שאינו כועס. (מסכת פסחים)
- שאלו תלמידיו את רבי אדא בראיהבה: כמה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. (מסכת תענית)
- אמר רבי אלעזר: כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת, זוכה ומנהיגם גם בעולם הבא. (מסכת סנהדרין)
- המקרה בגדי, והמשיבר כליו והמפזר מעותיו בחמתו, יהא בעיניו עבוב עבודה זרה. שפך אמונתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לה עבד עבודה זרה והולך ועובד. (מסכת שבת)
- אמר אליהו זכור לטוב: לעולם אין תורה מתפרשת אלא למי שאינו קפדן, ואף הוא אינו נגלה אלא למי שאינו קפדן. אשרי מי שפגע בו אליהו ומי שישב עמו, שמבטח לו שהוא בן העולם הבא. (מסכת כלה רבתי)
- אמר רבי שמעון: מדת הצדיק שהוא קשה לבעס ונוח לרצות, וזו המדה גדולה מכלם. (זוהר חדש)
- כיצד אפשר להכיר את האדם, אם להתקרב אליו או להקנות ממנו? אפשר הוא נבדק בכעסו והוא שומר את נשמתו הקדושה בשעת כעסו, זהו האדם הראוי והשלם והוא עבד לבוה"א. (זוהר פרשת תצוה)
- עשירים וארבעה דברים מעכבים את התשובה, ואחד מהם הוא בעל חמה. (הרמב"ם)
- כל המאריך אפו, לעולם לא יתחרט. (רבנו תם)

של רב, ובקש ללמוד תורה. הראה לו שמואל את האות אל"ף ובקש ממנו לחזור אחריו, אלא שגם הפעם נסה האיש לטען ולומר: "מי אמר שא האות אל"ף"? וכך אמר גם על האות ב"ת. אחז שמואל באזנו של האיש ומשכה עד כדי כאב. תפס האיש את אזנו וצעק: "אזני, אזני!" אמר לו שמואל בתיקה: "מי אמר לו שא אזני"? התפלא האיש ואמר: "כלם יודעים שא האזן וכן קוראים לה". אמר לו שמואל: "צודק אתה, כלם יודעים שא האזן, אבל כלם גם יודעים, שא האות אל"ף". השתתק האיש וקבל על עצמו ללמוד תורה מבלי להתחכם ולשאל שאלות של הבל. קראו חכמים על שמואל את הפסוק בקהלת "טוב ארץ רוח מגבה רוח", טוב ארץ אפים של שמואל, מהקפדתו של רב. שאם לא היה מאיר לו פנים, היה חוזר לסורו, ועכשו סבר וקבל ללמוד תורה פראוי. (קהלת רבה)

כן? אמר לו האיש: "מפני שבגללך הפסדתי ארבע מאות זוז" וספר לו על שהתנפח עם חברו על סכום זה אם יצליח להכעיסו ולהרגיזו. אמר לו הלל במנוחה ובסבלנות: "דע לה שפדאי הוא הילל שתפסיד בגללו ארבע מאות זוזים, ואפלו ארבע מאות זוזים נוספים, אך הילל לא יקפיד". (מסכת שבת)

איש אחד מפרס, בא פעם לפני האמורא רב ובקש ללמוד ממנו תורה. בדקו רב וראה שהלה לא יודע אפלו את אותיות לשון הקדש, ולכן הושיבו ליד לוח של אותיות, הצביע על האות הראשונה ואמר: "אמר אל"ף". אמר האיש: "מי אומר שאות זו היא האות אל"ף"? נסה רב שוב, הצביע על האות השנייה ואמר: "אמר ב"ת", ושוב תמה האיש: "מי אומר שא האות ב"ת"? גער בו רב והוציאו מביתו בנזיפה. הלך האיש לשמואל חברו

מספר

ספורי צדיקים

את השם המפדש בן מ"ב אותיות רק למי שאינו פועס. מספּה זו, נסה רבי יעקב את אותו תלמיד חכם שבע פעמים והביאו לידי פּעס. בשש הפעמים הראשונות הבליג הלה, סבל ולא פּעס, אך בפעם השביעית לא הצליח להתגבר והוא נכשל בפּעס, ולכן לא העביר לו רבי יעקב את הקבלה שבידו. (ראשית חכמה)

מדת הפּעס, הייתה נחשבת בעיני הרבי רבי זושא מאנפולי, לאחת העברות החמורות, אשר יש לשוב עליהן בתשובה שלמה אפילו בסגוף הגוף. פעם ראה רבי זושא את אחד ממקורביו, כשהוא מגיב בפּעס על ענין חשוב של מצוה. על-אף שהדבר עסק במצוה חשובה, והגם שהמעשה ארע בעצומו של החרף והקר חדר לעצמות, צוה רבי זושא לאותו אדם למהר לטבל במקוה שמימיו היו קרים כקרח, כדי להטהר מטמאת הפּעס ולשוב על חטאו זה בתשובה שלמה. (צנתרות הזהב)

רבי יצחק מוורקא, מעולם לא פּעס על שום אדם וסבלנותו הייתה באפן מפליא. בכל פעם שהיה עליו להראות פנים פעוסות כדי לתנוּ את בני ביתו או את מקורביו, היה נוהג להפנס לחדרו הפנימי, שוהה שם זמן מעט ומחליף את בגדיו, ובינתיים הרהר בדעתו שלא ידבר חלילה מותו פּעס. פעם, באו לספר לו על אדם אחד שבקש לגרש את אשתו, לאחר שעברו עליו כמה שנים ועדיין לא נולדו לו ילדים, אולם הרבי הפציר בו שלא לעשות זאת, שכן לא עברו עדיין עשר שנים מנשואיהם, והבטיח לו שעוד יולדו לו בנים ובנים. אותו אדם היה עקשן גדול ובעל גאווה, והוא עמד על שלו ולא רצה לשמע את דברי הרבי. הדבר הכאיב מאד לרבי יצחק והוא בקש לדבר עם האיש קשות, אך מפני שמעולם לא פּעס, נכנס לחדרו והחליף את בגדיו. לאחר זמן-מה יצא ואמר לאותו אדם: "ראוי היה שאכעס עליה, אולם הפּעס הוא אסור חמור. אך דבר אחד אוכל לומר לך, כשם שאתה מבקש להפטר מאשתך, כך אמנם יהיה". לא עברו ימים מרבים, והאיש נפטר ויצאה האשה במיתת הבעל, רחמנא לצלן. (מגדולי התורה והחסידות)

בשנים תר"ח-תר"ט, התפשטה מגפה קשה בוילנא, שהפילה חללים רבים. רבי ישראל סלנטר, עמד אז בראש ועד הצלה והתמסר בכל מאודו להצלת יהודי העיר. הוא שכר בית חולים גדול שבו היו אלה וחמש מאות מטות, ובהשפעתו לא גבו הרופאים את שכרם מהחולים, ויחד עם פשבעים אברכים לומדי תורה, התמסר רבי ישראל למען החולים והורה להם לעשות בשבת את כל המלאכות הדרושות להצלת נפשות, שכן פקוח נפש דוחה שבת. לילה אחד, חלה נכדו של אחד מנכבדי וילנא בשם ר' יוסף חלקון, ובהתאם להוראותיו של רבי ישראל, עשו האברכים את השבת כחל להצלת הנפש, וכעבר ימים מספר הבריא הלה בדרוך.

ספר רבי חיים ויטל, על מורו המפרסם האריז"ל, כי הוא היה מקפיד מאד במדת הפּעס יותר משאר העברות, ומאס בפּעס אפילו כאשר הוא בא לשם מצוה. פעם ראה את רבי חיים יושב ולומד עם אחיו הצעיר, וכשהלה לא הבין את מה שלמד, על-אף שרבי חיים נסה להסביר לו את הדבר היטב, הגיע רבי חיים לידי פּעס, והאריז"ל הזהיר אותו על פּעסו מאד ואמר: "כל שאר העברות פוגמות באיבר אחד בגופו של האדם, אבל מדת הפּעס פוגמת את כל הנשמה כלה ועושה אותה טרפה". (שער רוח הקדש)

ברשותו של רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, היה תפלין יקרות מאד שנקבלו בירשה מאביו רבי יצחק המגיד מדרוהביטש. התפלין היו יקרות מאד בעיניו, ואף שעשירים רבים בקשו לרכש אותן ממנו בסכום גבוה שהיה יכול להיות לו לעזר רב במצוקתו הגדולה, לא הסכים רבי מיכל לעשות זאת. מדי פעם, היה המחסור מתגבר בביתו ובני ביתו היו מפצירים בו למכר את התפלין כדי להביא מעט רווחה הביתה, אך הוא התקשה להפריד מהתפלין שהיו יקרות לו כבבת עינו. שנה אחת, היה מחסור גדול באתרגים, והנה כבר הגיע ערב ספות ובכל זלוטשוב אין אפילו אתרג אחד. סמוך מאד לחג, הגיע אדם אחד ובידו אתרג מהדר ביותר, אך הוא דרש בעבורו סכום גדול מאד. רץ רבי מיכל לביתו, נטל את התפלין היקרות של אביו ומכר אותן לאחד העשירים שהפציר בו פעמים רבות לרכש את התפלין מידו, ובסכום שקבל בעבור התפלין רכש את האתרג. כשתור לביתו, התרעמה עליו אשתו על שמכר את התפלין בעבור האתרג, בזמן שהילדים רעבים ללחם, ומרוב בהלה נפל האתרג מידיו של רבי מיכל ונפסל. שלט רבי מיכל ברוחו ולא הוציא אפילו גגה אחד מפיו. תחת זאת, עמד ואמר: "רבונו של עולם! תפלין אין לי, אתרג גם אין לי, אולם לידי פּעס לא אבוא חלילה, והריני מקבל את גזרתך באהבה". באותו לילה, התגלה אליו אביו רבי יצחק בחלום, ואמר לו שהמעשה האחרון שלא פּעס, עזר רעש גדול בשמים יותר מהמעשה של רכישת האתרג במקסירות נפש. (צדיק יסוד עולם)

בטבעו היה רבי בנימין וולף בוסקוביץ בעל 'סדר משנה', נוטה לכעס, ולכן רשם על פתלי ביתו באותיות גדולות את מאמר חז"ל: "כל הפועס כאלו עובד עבודה זרה", כדי שהדברים יהיו לגודל עיניו כל העת, ובזכות זה ישלט ברוחו. (אלף כתב)

בעיר צפת התגורר חכם גדול בשם רבי יעקב אשכנזי, שהיה גאון מפלא בתורה וגדול בחכמת הנסתר. פעם, בקש להעביר את מסורת הקבלה שבידו לתלמיד חכם אחד, אך מפניו שפסדת הייתה בידם שלא למסור את החכמה הלזו אלא למי שיצוהו ויביאווה לידי פּעס ולא יכעס, כפי שמובא במסכת קדושין שאין מוסרים

נס. בא הסב להודות לרבי ישראל על מסירותם של שליחיו, אלא שהוסיף להעיר כי יתכן והמציאים מחללים את השבת יותר מן הצר. חרה הדבר לרבי ישראל מאד, מפני שחשש שבעקבות הערה זו יתראו האברכים מפלאתם בשבת, והדבר יגרם חליה לאבדות בנפש, והוא מהר לגער בר' יוסף בקול רם באומרו: "האם אתה תבוא ללמד אותי מה מותר ומה אסור לעשות בשבת? והרי אני הוא זה שארגנתי את האברכים היקרים הללו והבטחתי לבני משפחתם שהמחלה לא תדבק בהם וכלם יחזרו בעזרת ה' בריאים ושלמים לביתם. האם גם אתה יכול להבטיח זאת ולשא בעל הלה?" מייד חלץ ר' יוסף את געליו, התניב על הארץ ובקש את מחילתו של ישראל ונענה. לאחר אותו מעשה, הצטער רבי ישראל סלנטר על שהרים קולו ברגז, וכל ימיו היה זוכר מקרה זה ומתמרמר על שלא שלט בעצמו די-הצרה, אך התנחם בכך שהדבר נעשה לצרף פקוח נפש. (תנועת המוסר)

ספר רבי יצחק שלמה אונגר, ראש ישיבת 'חוג חת"ם סופר', על רבו רבי יעקב יחזקיהו גרינולד מפאפא, כי מעולם לא ראה אותו בכעס, חוץ מפעם אחת. היה זה כאשר אחד מבני הישיבה שפיקח להשתפר מעט מסחינת קמח למצות. פעם, עמד שם הרב מפאפא, ובאותה עת לא היה דעתו של בעל הבית נוחה מקצב העבודה של הפחורים, ולכן הרים קולו עליהם בצעקה: "נרפים אתם, נרפים! עבדו בזריזות גדולה יותר". על-אתר הסה אותו הרב, ואמר לו בגערה: "מדוע אתה צועק על הפחורים הללו? הרי אתה מערב בכך את דמם במצות שלך! פיצד מעו אתה להתעלל בעמלי תורה? וכיצד מבקש אתה שתצאנה מצות מהדרות מתחת ידך, כאשר אתה מעביד בני-תורה בחזק יד"? (רשומים בשמך)

ה"אהבת ישראל" מוויז'ניץ היה מושל ברוחו ונזהר בכל כחו שלא לכעס בכל מצב שהוא. שנה אחת, בשעת אפיית המצות בערב פסח, ראה את אחד מאנשיו כשהוא מתקצף וכועס כדי לזרו את האופים לעשות את מלאכתם במהירות, כדי שהמצות לא יחמיצו. לא היה דעתו של הרב נוחה מכך, והוא הוכיח את האיש על כעסו. נסה הלה להצטדק וטען: "הרי חמץ אסור במשהו", ונענה: "האמן לי, משהו כעס גרוע יותר ממה שהו חמץ". (קדוש ישראל)

רבי ישראל מאיבניץ תלמידו של רבי מרדכי מלכוויטש, שמע פעם בעירו כי אשה אחת התרגזה על שכתבה ששאבה מים מהבאר לפניו, ומרב כעסה הפכה את כל הדלי שאותה אשה שאבה. הדבר היה בימי החורף, כאשר הגישה לבאר היה קשה, מפני סכנת ההחלקה בקרח שקפא מסביב, והשאבה עלתה לה במאמץ רב. היה הדבר לשיחה בעיר על אותה מסכנה שנאלצה לכתת רגליה שוב אל הבאר מתוך סכנה גדולה, כדי לשאב מחדש מים לבני ביתה, אולם רבי ישראל

נענה ואמר: "לא אותה אשה שמיימה נשפכו היא הפספסה, אלא דוקא מי ששפכה את המים, שכן היא הגיעה לידי כעס ורגז ולא שלטה ברוחה, אדם כזה ראוי לרחמים גדולים על שאינו מצליח לשלט במדת הכעס שבו". (תורת החסידות)

רבי אריה לייב ב"ר דב בר, היה מחשובי יהודי וילנא ומנגידיה, אשר תורה וגדלה התאחדו על שלחנו. שנה אחת, לא נתן היה להשיג אתרגים למצוה, שכן שנה שחונה היה אותה שנה, ובכל וילנא הגדולה היו רק שני אתרגים. אחד שהיה מיעד לכל בני העיר, ואתרג שני קנה רבי לייב במוחיר עצום. ביום טוב ראשון של חג הסוכות, השפים רבי לייב כדי לטל את ארבעת המינים, עליהם שלם הון עתק. גם משרתו התמים בקש לזכות במצוה טרם יבואו אנשים רבים לטל את הלולב, ולכן הודרו עוד בטרם בא אדונו, הוציא את האתרג מקפסת הכסף ובדחילו ורחימו החל להתכונן לברך, אלא שלפתע שמע את צעדי אדונו מתקרבים, ומרב פחד נפל האתרג מידי. כשנכנס רבי לייב אל הבית, ראה את משרתו עומד ופניו חודרים פסיד, והאתרג שוכב על הארץ ללא הפיטם. התגבר רבי לייב על סערת רוחו, לא הגיב מאומה, לא כעס ולא רגז, אלא חזר ואמר: "נו, אם אין אתרג אני אין ברכה", ויצא במנוחת הדעת אל התפלה. (חסר כעס מלבד)

רבי נחום ליברזון מייאס, היה מגדולי חסידי רוז'ין ובערב ימיו גר בירושלים. פעם נכנס אליו בחור אחד כדי לקבל ממנו דברי תורה וחסידות, ורבי נחום הראה לו שיש בידי פלי זכוכית יקרה, אותו קבל במתנה מרבו רבי דוד משה מטשורטקוב שקבלו מאביו הסבא קדישא מרוז'ין. נטל הבחור את הפלי בידו, ומרב התרגשות נפל הפלי מידי ונשבר לרסיסים. נקל לשער את הרגשתו של אותו בחור שלא ידע את נפשו, אולם להפתעתו לא התרגז רבי נחום כלל, אלא נחמו כפה פעמים ואמר לו: "אין בכך כלום", והמשיך: "הרי לא החזקתי את הפלי ליפי אלא לשם שמירה בזכות הצדיקים, מה לי אפוא אם הפלי שלם או שבור? עד עתה היה הפלי שלם לשמירה ועכשו יהיו רסיסי הזכוכית לשמירה". ובדברו, רכן ארצה ואסף את כל השברים לתוך פסת בד וצרר אותם למשמרת. (שיח זקנים)

גדול היה מאד ה"חזון אי"ש" במדת הסבלנות ובשליטה העצמית המפלאה שלו. פעם התבטא ואמר לאחד שפא לבקש את סליחתו על שהכעיסו: "אין בחנותי מרפלת כזאת של כעס, ואינני יודע תרעומת מהי". אדם אחד שנקלע למצוקה כספית, נכנס פעם אל ה"חזון אי"ש" ובקש ממנו לכתב לו המלצה לעשיר אחד בתל-אביב, כדי שהלה יתמוך בו במצוקתו. למרות שהחזון אי"ש נמנע תמיד מצעדים כאלו, הסכים הפעם לטובת אותו אדם, וכתב מכתב נרגש לאותו עשיר, אלא שלא כתב את שמו ופתח בברכת שלום. בסיומו, מסר החזון אי"ש את המכתב לאותו אדם, ובקש ממנו שלא לעשות שמוש חוזר במכתב, אלא להפנות אותו רק לאותו

על שכתו ועל שגם לו לבזבז זמן יקר, אלא שלאחר מכן נזכר בדברי חז"ל שכל הכועס פאלו עובד עבודה זרה. וכשנכנס השמש אמר החוזה בלבו: "האם כדאי לעבר על אסור של עבודה זרה בשביל נטילת ידים?" ולכן עצר ברוחו ולא אמר לו מאומה. (סיפורי חסידים)

רבי אברהם הררי רבול, זמן חכמי ארם-צובה, היה צדיק מושל ברוחו. פעם בא אל גלב אחד כדי להסתפר, והלה לא נזהר במלאכתו והשחית לו חלק מזקנו. נבהל הספר מפעשהו ולא ידע את נפשו, אולם רבי אברהם לא פעס כלל, אלא נטל מגבת וכסה את פניו כדי שלא לביש את בעל המלאכה שפשל במלאכתו. ועל אף שהיה אנוס להסתפר בביתו תקופה ארפה עד שזקנו גדל שוב, לא הכלים את פני הספר ולא בישו. (ארוי הלבנון)

רבי שמעון צבי הורביץ, היה מגדולי המקובלים בירושלים, והיה מכנה 'רבי שמעון לידר', על שם העיר לידא בה נולד בשנת תרכ"ה, וממנה עלה בשנת תרמ"ב לירושלים. בתקופת השואה האומה, הלכו כמה בעלי קבלה מעשית ושחטו תרנגולת באוירון מעל מערת המקפלה, פאשר הם קוראים בשמו של הצורך הנאצי. יפח שמו ומכונים פגנות מיחדות בחכמת הנסתר, כדי לעקר את הצורך הרע מן הארץ. לא היה הדבר לרוחם של כמה מגדולי הרבנים, ובאחד הימים כשישב רבי שמעון אחר התפלה פותקין בבית הפנסת ועסק בתורה, התפרץ אדם אחד והחל לבאזתו קבל-עם ועדה על אותה פעלה של שחיטת התרנגולת, שלדעתו נחשבת כמעשה כשוף וכשחיטת חוץ לשעירים. כל אותה שעה, ישב רבי שמעון ושתק ולא הגיב מאומה על דברי הבזיון, לא פעס ולא רגז, ושם מחסום לפיו. לאחר כשבוע ימים, כשהזכירו לפניו מקרביו את המאורע, אמר רבי שמעון כי הוא כלל לא השתתף באותו מעמד של שחיטת התרנגולת ולא היה שום חלק בענין. תמחו כלם ושאלו: "אם כן, מדוע שתקת אז פאשר אותו אדם בזה אותה ברבים?" והמקבל הצדיק השיב: "דעו לכם, ששתקתי מאז ועד עתה, מפני שחששתי שתגובתי תהיה מתוך פעס, ולכן התאפקתי עד כה ולא ספרתי את הדבר רק עכשו, כדי לקיים מצות 'והייתם נקים מה' ומישאל". (גדולי הדורות)

עשיר. עלה אותו אדם אל העשיר והציג לו את המקתב של החזון אי"ש, וכשהלה קרא את דבריו של גאון הדור, התרגש מאד והעניק לאיש סכום גדול מאד. כשראה האיש את הצלחתו הגדולה בזכות המקתב, לא שלט ברוחו ועשה בו שמוש חוזר, עד שעלה בידו להתרים כמה אנשים נוספים בחסות המקתב ואסף סכום גדול של פסף. בערב, החל רוחו של האיש נוקפו על שהמרה את פי החזון אי"ש, וכל הלילה לא הצליח לעצם עין מרב חבויטי נפשו. היה ברור לו כי עליו לבקש את מחילתו של החזון אי"ש, אף הוא לא היה מסוגל לפתח את פיו ולהתודות על מעשהו הנלוז. לפנות בקר הלה האיש אל מעונו של החזון אי"ש, כדי להתפלל בפניו הקבוע בביתו פותקין, ובמשך כל התפלה עמד באימה וביראה וחשב על הבושה הגדולה שתהיה מנת חלקו כשהחזון אי"ש ישמע מה שעשה, והתירא מההקפדה שעלולה לבוא עליו בעקבות מעשהו. לאחר התפלה, ראהו החזון אי"ש וקראו לפניו, ובעוד האיש עומד ורועד כלו ואינו יודע כמה לפתח, נענה החזון אי"ש ואמר לו: "אין לי שום פעס ורגז עליה, שכן מראש ידעתי שפך תעשה..." (במחיצתם)

רבי יעקב מוצפי, מגדולי חכמי הפבלים בארץ ישראל, עמד על משמר היהדות בארץ הקדש ולחם נגד מרשיעי ברית. פעם נשא דרשה בענין צבויי חשוב, ואמר את דעתו ללא חת וללא מורא, הגם שלחלק מהמשתתפים לא נעמו הדברים ולא ערכו לחכם. לבסוף קם איש הדיט אחד והחל לבאזת את הרב במלים חריפות ובחסר פבוד מושע, אך רבי יעקב לא התרגז ולא פעס כלל וקבל את יסוריו באהבה. לא עברו ימים ארפים, ואותו אדם הכיר בטעותו ובא לבקש את סליחתו של הרב. אמר לו רבי יעקב: "האמן לי, שאני זוכר כלל מה אמרת ומחקתי את הדברים מלפי מיד, שכן רחוק אני מאד מפרדת הפעס ואין לי על מה למחל לך". (ארי עלה מבבל)

משמשו של החוזה מלפלין, שכח פעם להעמיד לו ליד מטתו מים לנטילת ידים של שחרית. השפם בבקר, הקיץ החוזה ובקש לטל את ידיו, אף לא מצא מים לפניו. לא הוריד החוזה את רגליו על הארץ ללא נטילה, והמתין עד שהשמש יחזר, ובינתיים החליט בלבו לנזף בשמש

ממלה

מעשה ביהודי פקח אחד, שהיה בראורין ולמדן מפלג, אלא שלא לחכמים לחם, ומזלו לא שפר עליו. העני היה מנתח-לחן והדלות שכנה בביתו דרך קבע. מחסורו של האיש הביאתו לידי רגז ושביון-לב, עד שהפך לאיש ממורמר וכעסן, שהיה מתרגז על-נמקלה ומטיח דברים חריפים בכל מי שהטריד את מנוחתו. פעם, לא שלט ברוחו וכעס על אחד מסובביו, והלה הטיח בו ברגזה ואמר: "אתה אדם רע!" חיד הפקח חיוך נוגה מלא צער, ואמר: "אמת הוא כי אדם רע אני, שכן אדם רע ראשי תבות הם של כל השמות הנרדפים של העני, אביון, דה, מד, רש, עני. ומכאן סבת רגזי וזעפי..."

רבי נפתלי מרופשיץ היה נוהג לעתים לאחז בידו קפסה של טבק, אך מעולם לא היה פותח אותה כדי להריח בה. התפללו פעם מקרביו על מנהגו זה ושאלוהו על-כך. אמר להם רבי נפתלי: "קפסה זו, סגולה גדולה היא בידי להנצל בזכותה מן הפעס. הכיצד? כשאני רואה את עצמי בא לכלל פעס, מיד אני פותח את הקפסה ומניח את כל הפעס שלי בתוכה, ואני נצל אפוא הימנה..."